

1954 Pınarhisar doğumluyum. Kırklareli'ne bağlı küçücük bir kasaba. Babam fabrikada işçiydi. Annem ev hanımıydı. Tek çocuk olduğu için annem ve babamla oturuyordu, büyükannem ve büyükbabam da. Biz onlara büyükanne büyükbaba diyorduk. Hani babaanne, dede değil. 5 kardeşiz, evet, 5 çocuk. Büyükanne, büyükbaba, anne, baba kocaman bir sofrada yemek yedik. Hatırladığım, annemin hep çalıştığı. Hiç işi bitmeyen bir kadın. Hiç bitmeyen bir kadın. Babam fabrikaya gidiyordu, fabrika dışındaki boş zamanlarında da biraz da çiftçilik vardı. Tarlalarımız vardı. Fabrikada çalıştığı için onların bir kısmı icar, yarıcı denirdi o zaman. Kiralıktı yani. Onlarla da giderdi. Babamın olmadığı zaman annem onlarla birlikte tarlaya da gidiyordu. Evde ekmek yapıyordu. Kocaman bir fırında pişirilir. Ama büyükannem hep elleri bağlı oturur. Benim gözümde kalan o. Onu çok seviyorduk ama büyükannem hiç iş yapmazdı. Annem koşturur dururdu kadın. Ev işine, tarla işine. Bizi de öyle alıştırdı. Ablam işin bir ucunda. Birazcık daha büyüyünce ben de öyle. En çok ikimiz. Ondan sonra, bizden sonra iki erkek kardeş ve en son beşinci kardeş ben ortaokula giderken olmuştu. Artık dört kardeştik. Hatta Ortaokulda Türkçe öğretmenimiz ortaokula başladığımız gün sorduğunda ben 4 kardeşiz demiştim. Neden acaba öyle dedim herhalde tuhaf gelmiş bana. Ama çok mutlu bir ailede büyüdüm. Çok güzel bir çocukluğumuz geçti. Hala bunu söylerken utanıyorum bile ama niye öyle dedim? Hani hep çok kardeş olur ya küçük yerlerde, köylerde, kasabalarda... Demek ki kardeş küçük söyleyin... En küçüğümüz en çok sevdiğimiz bizim. Hepimizin canı.

Öyle, ilkokulda daha hep öğretmen olacağım... Öğretmen olmayı çok istemişim. Öğretmenlerimiz sorduğunda da öyle söyledim. Ama Ortaokulda öğretmen okulu sınavlarına girdim, ortaokul 3 sınıfta hemşirelik sınavlarına girdim. Yani bir yerde okuyacaktım, bir şey olacaktım. Eğer öğretmen olamazsam hemşire olacaktım. O da olmazsa, babam, beni Kırklareli'nde Ticaret Lisesi vardı. Ticaret Lisesine de götürüp kaydettirdi. Hemşirelik sınavlarına da başvurdu. Öğretmen okulu sınavlarına da. Öğretmen okuluna başvurduğum, o kabul edildi. Sınavı da kazandım. Edirne Kız İlköğretmen Okulunda işte, 12 yaşında, 12 yaş değil, 15 yaş bitmiş oluyordu ortaokuldan sonra. 3 yıldır bizim zamanımızda. Ben, öğretmen okullarının son mezunlarındanım. Edirne'de okudum. Öğrencilik hayatım da çok güzel geçti. Ama evden ilk ayrılışım çok zor olmuştu. Artık halamlar, babam, annem, sıra sıra hepsi bir hafta sonu Edirne'ye geliyorlardı beni görmeye. Ağlayarak giderdim Edirne'ye. Ama gitme istersen, kalabilirsin istemezsen, gitme diye söylüyorlardı bana. Gideceğim, hem ağlarım hem giderim gibi. Ben işte özel günlerde, bayramlarda babalarımız, bizim tarafta, Kırklareli yöresinde, yani Trakya'da çok okuyan vardı. Pınarhisar'ın köylerinden ve Pınarhisar'dan hepimiz Edirne Kız Öğretmen okulunda veya Erkek Öğretmen'de okuyanlara bir otobüs gönderirdi babalarımız. Oradan onunla dönerdik Pınarhisar'a. Gene bir otobüs tutarlardı, topluca Edirne'ye giderdik. Öyle kız erkek karışık, hepimiz beraber arkadaştık. 69 yılında başladım, 70-71, 71-72 mezunuyum. Öğretmen okullarının son mezunları oluyor. Öğrencilik hayatım hep çok güzel geçti. Hep mutlu bir çocuktum. Hep sevilen bir çocuktum. Yani sevgiyi orada, ailemden aldım, insanları sevmeyi. Çocukları sevmeyi. Çok doğru bir meslek seçtiğime de inanıyorum. Hep çok sevdim çocukları. Hala gözünde yaş gördüğüm zaman bir çocuğun çok üzülürüm. İçimden böyle bir şeyler akar gider sanki.

Ufacık bir kasaba. Yine ben Pınarhisar'a gittiğim zaman hep böyle, halamlar, artık teyzemler, büyüklerimiz gitti. Anne baba da öldü hepsi. Ama o kardeş çocukları ile hep öyle kucaklaşırız. Hep çok sevişiriz. Telefonlarda araştırız. Mesela ben gidince, yani bir hafta on gün kalacaksam, bana orada günler yetmez Ona gideceğim, ona gideceğim, ona gideceğim. Böyle herkesi ziyaret edeceğim. Onlar da çok mutlu oluyorlar. En büyüğünden en küçüğüne kadar. Benim kafamdaki öyle hala. Hala küçük yerlerde böyle,

insanlar yalnızlaşmadı. Hep bir komşuluk ilişkileri var. Yaptığın bir şeyi karşı komşuna hala götürürsün. Ben kaldığımda mutlaka, babamların evinde kalıyorum, hala evinizi kapatmadık. Annem babam öldü halde evimiz duruyor bizim orada. Kocaman bir bahçe içinde bir ev. Ben gidip, arabayı kapıyı görsün, kapıda arabayı görsün komşular ya da ışığımızı görsünler. A, gelmiş, işte ablam gelmiştir. Mutlaka bir bakarlar. Kim geldi? Gelirler. Biz işte annemden öğrendiniz bir şeyler yaparız. Dağıtırız, paylaşıyoruz. Onlar yaptıklarından bize getirirler. Onun için benim gözümde hala Pınarhisar, o eski haliyle. Ama İstanbul'da maalesef son senelerde diyeyim, hakikaten insanlar yalnız yaşamayı seviyor. Komşuluk ilişkileri yok. Kimse evine misafir kabul etmiyor. Dışarılarda buluşma. İşte şurada buluşalım, burada oturalım. Ama annemden aldığım o terbiye ben de hala sürer. Bilmem, içimden gelerek yapıyorum. Çok zor gelmiyor bana.

İlk önce ablamın yetiştiği zaman Pınarhisar'da ortaokul yoktu. Ortaokula gidemedi. Kırklareli'nde imkân bu yıllarda çok daha zordu. Otobüs yok, şu yok, bu yok diye. İlk önce ablam Kur'an öğrendi. Sonra onu Pınarhisar'da çok güzel dikiş diken birisi vardı, gelinlik bile hani, onun yanına, dikiş öğreneceğim dedi. Orada dikiş dikmeyi öğrendi ablam. Sonra Pınarhisar'da ortaokul açıldı, lise yoktu. Bir de Akşam Kız Sanat Okulu açılmıştı. Ablam 3 yıl Akşam Kız Sanat Okulu'nda okudu ve inanılmaz güzel dikişler diker. Yani ortaokulu okumadı ama ekmeğin kazağını kendisi. Emekliliğini hak etti. Artık gözleri görmeyene kadar diyeyim, dikiş dikti. Kendi parasını kendi kazandı. İkinci kardeş benim. Benim küçüğüm iki erkek kardeşim. İkisi de Kırklareli'nde sanat okulu vardı. Sanat Okulu'na verdi babam onları. O zaman kısa yoldan meslek sahibi olsunlar düşüncesi vardı. Mesleğini alsın, çalışmaya başlasın. Yani okumayan kimse yok bizim akrabalarımız içinde. Mutlaka öğretmen, hemşire, memur. Ne zaman üniversiteler açılmaya başladı, ondan sonra, yani mezun olurken biz, yeni yeni üniversite sınavlarına girilmeye başlamıştı. Onun için erkek kardeşlerim sanat okulunu bitirince, bir de Edirne'de Teknik Lise vardı. Orada okudular iki yıl da. Yani bir maaşla babam, hem beni okuttu, Kırklareli'nde sanat okulunda, ev tutuldu onlara, evde kaldılar. Yurt yoktu zannedersem. Çok başarılı bir eğitim şeyi geçirdi hep. Pınarhisar'da lise birincisi olarak mezun oldu ve üniversite bölümünü kendisi seçti, tarih bölümünü. Hani üniversite sınavlarına girmeden de... O da öğretmen, kız kardeşim de. Halamın kızları, çocukları, gelinlerimiz hep okumuş. Çok yani, çevremizde herkes okusun diye uğraştık. Şimdi genç nesil, genç anne-babalar daha da hevesli. Pınarhisar'da ortaokul, lise var ama artık bunlar küçük geldi onlara. Çocuğu ortaokulu bitiren mutlaka Kırklareli, Lüleburgaz veya Çorlu. Trakya'da genel olarak okuma yazma oranı yüksek.

Şöyle, babam çok gazete okurdu. O yıllarda Tercüman Gazetesi vardı mesela. Bizim eve Tercüman Gazetesi gelirdi. Onların bütün köşe yazılarını okur, orta sayfada küçücük bir bulmaca olur, onu yapar. Çok iyi hatırlıyorum 60'lı yıllarda, mesela Adnan Menderes'in idam edildiğini, o yıllarda işte erkek kardeşimin, ikinci erkek kardeşimin, onu koymuş. Cemal Gürsel. Ondan sonra, başka partiden olan mesela, Adnan vardı konuşuruz. Adını da Adnan Menderes'in adını koymuşlardı. O zaman da siyaset konuşuluyormuş demek ki bizim oralarda. Çok hatırlıyorum. İşte artık hangi yaşlardan itibaren olduğunu hatırlamıyorum. Eve gazete gelirdi, dergi gelirdi. Mecmualar çıkmaya başlamıştı. Gazete eklerini ablam da çok okurdu. Sonra sonra hatta Burada Dergilerini almaya başlamıştı ablam, takip ediyordu. Ben de öyle. Annem dikiş de dikiyordu bu arada. Annem kendi gelinliğinden ablamla bize beyaz bluz dikmişti. Böyle karpuz kol. Beyaz. İçi parlak, dışı düz. O zaman çarşaf da giyiyorlardı Trakya'da. Örtünmek için çarşaf vardı ama çarşafını giydiği zaman buradan saçını görünüyordu. Öyle düğünlerde kadın erkek ayrımı yoktu. Herkes ortada, annelerimiz, genç genç çıkıp oynarlardı. Hani eltiler, görümceler. Kripon kartlarıyla dudaklarını boyarlardı.

Demek ki ben de süslenmeyi sevdiğim için birazcık varmış genlerimde. Yani oldum olası severim makyaj yapmayı, abartmadan işte. Bu yaşa geldik, yapmıyoruz ama yerinde ve zamanında hep yapmışımdır. Öyleydi. Ve ipek çarşaflarından annem bize etek dikmişti. Çarşaflarından. Demek ki o gelinlik, çarşaf, ablamla bize bluz diyor. Hevesli bir kadındı.

Kızlar, Trakya'da oyun havaları meşhurdur. Düğünlerde darbuka çalarlardı. Ablamlar ve ablamın biraz, birkaç büyüklüğü düğünlerde darbuka çalarlar, oynarlar. İşte özel günlerde çekilişler yaparlar. Güllerin altına Hıdırellez'de bir şeyler bağlarlar. Ben de onların arkasından koştururdum, giderdim. Ablam istemezdi, ben geleceğim diye. Hâlbuki yaşitlarımız var bizim ama yine ablalarla gitmek onların eğlencesine katılmak isterdik.

Hiç böyle tamam, şey de olurdu, biri öldüğü zaman, yas da tutulurdu. Radyo açılmaz, komşuları taziyeye gidiliyor, o eve yemekler götürülür, arkadan Kur'an okunur. Bunlar da yapılırdı. Ben ilk dualarımı büyükannemden, anneannemden ve babaannemden öğrendim ve onları hiç unutmadım. Hepsisi namaz kılarlardı. Dini inançlarını yapabildikleri kadar yaptıklarını hatırlıyorum. Oruç tutmak, namaz kılmak gibi. Yani, o yıllarda mesela ben ortaokula başladığımda annem pardösü giymeye başlamıştı mesela. Çarşafı bırakmıştı. Sadece işte dedemlerle tarlaya giderken, onu başına, beline... Hatta dizlerinde o şey, yere kadar bir örtüydü... Annemin öyle bir resmi vardı. Başları açıktı. Ya da en kötü, en kapalı halleri, çok oyalı böyle, büküm büküm süt... Başlarını buradan bağlarlardı. Keşke boyun bağımyı getirseydim. Öyle çok şey başların bu şekilde takarlardı. Daha süslüydü. Bizim mesela Pınarhisar'ın köyleri, çok modern köyler vardı. Ben köy hayatımın çoğunda ama hep özenirdim. Hıdırellez'de filan köylere piknik yapmaya gittiğinizde köy kızları o kadar modern giyinirler, o şalvarlar, belinde kuşaklar. Gençleri de özgür. Sadece yaşlılar kapatırlardı. Yani çok değişik bir hayatım oldu.

Eşimle okulda tanıştık. Mezun olup ilk benim İstanbul'a tayinim çıkmıştı. O da Anadolu'da, eşim de öğretmen. Mecburi hizmetlerini bitirmiş. Sinoplu, Karadenizli kendisi. Bütün mecburi hizmetlerini bitirmiş. O 6 yıl yatılı okumuş. İstanbul'a gelmiş artık. Hatay'da, Diyarbakır'da, Isparta'da görevlerini yapmış gelmişti. Okulda tanıştık. Yani, âşık olduk diyelim. Sevgiliydik. Ama şöyle oldu. Bir yıl beraber çalıştık, sabahçı-öğlenci. Bir de ben İstanbul'a geldiğinde, ablama bıraktılar beni. Ablam evliydi İstanbul'da. Ama ablamda kalmalarını istemediler. Ben de istemedim. Hani ablamın evinin yanında bir göçmen evi. Bulgaristan göçmenleri oturuyor, Gaziosmanpaşa'da. Orada bir mutfak, küçük bir antresi var hani böyle... Aynı bahçe bitişik kalmıştım. Orayı bırakıp gitti annemle babam. 70, 69-70 yıllarında, çünkü evde yaşlı, babaannem, yatalak, felçliydi. Babam çalışıyordu daha. İki tane erkek kardeşim vardı. Eniştem Pınarhisar'ın köylerinden olduğu için böyle birazcık ondan çekinerek hep belli saatlerde gittim geldim okula. Böyle hep, hani bu mahalle baskısını yaşadım ben... İstanbul'a gelince ben onu yaşadım. Genç kızlığımızda babamız bize hiç öyle bir şey yaşatmadı. Çok özgürdük. Kısa da giydik, ruju da sürdük. İşte o zaman makyaj da yaptık, hiç şey yapmamıştım. Ama eniştem giydiğime karıştı. Yaptığıma karıştı. Okula gidip geliyorum, beni arkamdan takip etmiş, bindiğim minibüse değil, bir arkadaki minibüse binmiş. Bakalım okula mı gidiyorum? Eve geliş saatimde beni belli bir yerlerde beklemiş. Ablamla da öyleydi. Ablam da açıktı ama evlendikten sonra başını kapatmasını istemiş. O da kapatmıştı. Eniştemin bu tutumunu babama değil de enişteme demiştim. Mesela arkadaşlarımla, Eskişehir'de öğretmen arkadaşım vardı, oraya gidecektik. İşte bir tatilde Pınarhisar'a gidecektik üç arkadaş bir tatilde Tekirdağ'a. Eniştem izin vermiyordu. Ben de babama mektup yazdım, işte

enişte babam izin veriyor bak, gitmemize, diye mektubumu göstermiştim. Yok demişti. O zaman ben de mahalle baskısı başlamış. Çünkü kısıtlamıştım çünkü İstanbul'a zaten... Bunları yaşadım. Evlendikten sonra da eşimin ailesiyle de yaşadım. Onlar da Sinop'tan kalkıp İstanbul'a gelmişler ama kendi geleneklerini devam ettiriyorlardı. Daha böyle bağnaz, okumamışlar, daha dindar. Köy kıyafetiyle gelmiş kayınvalidem İstanbul'a. Bildiğin Karadeniz eteği veya onun kıyafeti. Öyleydi benim tanıdığımında. Ama birkaç yıl sonra bu İstanbul'da yok İsmail Ağa cemaati, yok bilmem ne cemaati çıktığında kayınvalidem çarşaf giydi. Eşinin ne olmadan birkaç defa Fatih'te toplantıya götürdü onu komşular. 2 ya da 3 defa gittiğinde, üçüncü gittiğinde ben çarşaf giyeceğim demeye başlamıştı. Kayınpederim de izin vermedi. Eşim de erkek kardeşi de... Ama dinlemedi kayınvalidem. Çarşaf giydi. O zaman çok büyük çelişki yaşadım. Eşim dedi ki, anne bu çarşafta benim evime gelemezsin. Bak iki tane öğretmeniz. Benim çevremde böyle kimse yok. Gelmeyeceksin. Kayınvalidem eşim evde yokken gelirdi. Ben bir şey diyemiyordum, annesi, onun annesi, kırmak istemiyorum. İşte evde yokken geliyordu. O gelmeden gidiyordu. Eşim izin verse yapardı ama eşim ona izin vermedi. Evlendiğimde kayınpederim demiş ki başını örtün, okula giderken gelirken. Eşim de sen ona karışamazsın demiş. O benim karım. Başını örtmeyecek. Bu şekilde, onu nasıl gördünüz, tanıdınız. Okulda görmüşler beni, bir müsamerede koroda. Aynı okuldayız işte, yılsonu şenliklerinde. İstemeye geldiklerinde nasıl gördünüzse öyle. Onun için ilişkilerimiz hep böyle şey oldu, sorumlu oldu. İşte başını ört, kaşını alma, dudağını boyama. Azıcık azıcık böyle bana dokunduruyordu kayınvalidem. Ona bir şey demiyorum ama bildiğimi yapıyordum. Hani yapamadım, ona iyi gelin olamadım açıkçası. Eltim öyleydi, Karadeniz'den. Karadenizliler bilirsiniz belki, akrabadan alırlar. Öyle olduğu için beni çok sevmediler ilk zamanlar ama beni tanıdıktan sonra çok sevdiler ama iş işten geçti. Çok kırdılar diyeyim yani. Hadi hadi geçsin artık, bitsin bunlar ama o yıllara döndüğümde yaşadıklarım, beni üzdükleri, bana yaptıkları... Demek ki eşim bana sahip çıkmasaydı çok üzerlerdi. Belki de ayrılırdık.

Şöyle bak. Ben öğretmen oldum. Babam bir defa benden maaşımı sormadı. Kızım kaç lira alıyorsun? Ne yapıyorsun? Ne ediyorsun hiç sormadı bana. Ama evlendikten sonra kayınvalidem dedi ki, herkes maaşını bana verecek dedi aybaşında. Şöyle oturuyorduk, onlar bu dairede, yan tarafta da bahçe içinde kiracıları varmış. Kiracıyı çıkarttılar, kiracının yerine beni, gelini aldılar. Yani ayrı bir daire. Ama yeme içmemiz beraberdi. O çok zoruma gitmişti. Maaşımı ben bir yıl kadar kayınvalideme verdim. Eşim verme diyordu. Bizim burada oturmamızı onlar istiyorlar. Başka ev tutup çıkabiliriz ama onlar istediği için ben burada kalıyorum. Vermeyebilirdim. Utandın mı? Orada oturuyor olmaktan utandım, diyeyim. Kayınpederim, kayınvalidem, eltim, kaynım, bir de biz, 3 aile, neredeyse aynı evde yemek yiyorduk. O zaman onların yanına gelin olurken evin üst katını çıkacağız, çıkacağız, bir yıl içerisinde, o zaman işte birimiz altta, birimiz üstte kalırız demişlerdi, biz ayrı evde oturmak istediğimizde. O yüzden eşim kabul etmişti orada oturmayı. Öyle olmadı. İşte bir yıl sonra kendimize ev tuttuk, oradan ayrıldık. Eşim sanki o ailede büyümemiş. Orada yetişmemiş. O kadar farklı, o kadar çelişki vardı. Sanıyorum ilkokuldan sonra yatılı gitmiş. Kastamonu'ya. 6 yıl. Ondan sonra oradan ailesi İstanbul'a taşınmış. Kayınpederim İstanbul'da çalışmaya başlamış. O da İstanbul'a gelip gitmiş. Ama tabi, onların köy adetleri, gelenekleri, diyeyim Karadeniz yöresinin, Anadolu'nun her yöresi öyle aslında. Akrabalar işte... Onlar daha bağlılar birbirlerine.

*** öğretmen okulu daha sonraki yıllarda yapılmıştı. Yalnız Lüleburgaz'ın girişinde bir öğretmen okulu var. Orası da köy enstitüsüydü. Yeşiltepe. Çok değerli, çok kıymetliymiş. Şimdi anlıyoruz onların kıymetini. Eşim

de öyle. Çok, dayısı da okumuş İlkokulu. Eskiden köy çocuklarını mutlaka öğretmen okullarına parasız olarak alırlardı.

Siz ona bir mahalle baskısı diyebilirsiniz. Annem babamı üzmemek amaçlı. Yoksa ben çoktan bırakıp giderdim belki de. Yani onları düşünmüşümdür. Nişanlandığımda tanıdım eşimin ailesini, bu kadar şey olduğunu, onlarla yaşamanın zor olduğunu o zaman anlamıştım. Ama demek ki sevgi her şeyin üstesinden mi geldi? Yıllarım işte, evlendiğim yıllar benim hayatımın en zor yılları. Okuldan çıkıp eve gidiyoruz mesela. Üstümü değiştirip kayınvalidemlerin yanına geçtiğinde, tabi çok uzun olmadı, biz bir yıl kadar kaldık beraber onlarla da, geçtiğimde onlar, gündüz işte akrabalarıyla oturmuş çaylarını içmiş oluyorlar. Hadi bakalım mutfağa girin. Eltimle beraber mutfağa girerdim ben de, yemek yapmaya. Kayınvalidem otururdu. Beraber yemekler yapardık. Akşam yemeği yenir. Bulaşıkları beraber yıkardık. Ondan sonra kayınvalidem, kayınpederim otururlar. Onlar divan da otururlar, biz sandalyede. Ben yorulmuşum, plan yapacağım, ertesi günü için yazı yazacağım. Ama beklerdeki onların uykusu gelsin gitsin de ben de öyle şey yapayım. Biz oturur onların çaylarını getirirdik. Televizyon da yoktu o yıllarda.

Planların hazırlığı için kendi tarafıma geçiyordum. Kendi evime geçiyordum. Bilmiyorum, onları da kırmak istemediğim için belki. Belki eşimi sevdiğim, saydığım için. Şimdi hep diyoruz ya, şimdiki gençlik böyle değil. Ben aslında gençlerin fikirlerine de katılıyorum. Yani akıllılar, akıllılar benim gibi kendilerini ezdirmedikleri için. Çayınızı içmişsiniz. Bende bir bardak çay içebilirim diyorum. Biz içtik çayımızı deyip gidiyorlardı. Komşulara geçiyorlardı eltimle. Ama hiçbir zaman beni kendi köylüleriyle, kendi akrabalarıyla, mahalledeki komşularıyla hiç böyle gidiş gelişimi sağlamadılar. Yalnız kalıp konuştuğumuzda akrabaları beni çok seviyor görünüyordu. Bana, bize de gelin, işte, sen de gelsene. Ama onlar beni götürmedikleri için, gitmeme izin vermedikleri için zaten öyle bir ortam yok. Sabahçı-öğlenci oluyorduk. Sabah kalkıp onlara kahvaltı hazırlıyorduk eltimle beraber. Kahvaltı yapılıyordu, bulaşıkları toplayıp ben okula gidiyordum, hazırlanıp çıkıyordum. Onlar kalıyorlar. Ev işlerini de beraber... Köyde de erkek kardeşinin kızlarına, gelinlerine de... Eltimle beraber, eltim ev kızıydı. Kardeşinin kızı. Erkek kardeşinin kızını koynunda büyütmüş, köyde yetiştirmiş, sonra da gelin almış. O kadar barizdi yani. O kızı, ben gelini gibiydim yani. Bakış açısı öyleydi. Onların yanından ayrılmamızı eşim çok istedi. Arkadaşlarımız geldiğinde bize hep beraber salonda otururduk. Kaynım da, kayınpederim de, kayınvalidem de otururdu benim arkadaşlarımla ama eltim çıkmazdı onların yanına. Eltimi çıkarmazlardı. Bunlar hep bizim gençlik yıllarımızı, o yeni evlilik yıllarımızı kısıtladı. Eşim ayrılmamızı çok istedi oradan. Annesiyle babasıyla konuştu. Onlar izin vermediler. Buradan gidersen seni evlatlıktan ret ederiz dediler. O da kabul etti. Ederseniz edin, dedi. Zaten, yani bu kadar nereye kadar gidebiliriz? Evin üstüne kat çıkacağız dediniz, işte sonra kayınvalidem erteledi. Birkaç sene dedi. Kaynım askere gitsin gelsin, kardeşin, ondan sonra. Üç aile bir yerde gibi çok zor gelmişti bana da hakikaten. Sonra Gaziosmanpaşa'dan işte okula yakın bir yerden bir ev tuttuk. Ayrıldık. Eşyalarımızı da vermediler. Mesela evlenirken aldığımız yatak odası takımını, işte, koltuk moltuk hiçbir şey vermedi kayınvalidem bize. Bir tek işte böyle benim sandık çeyizimle tıngır tıngır ayrıldık, yeniden bir dünya kurduk. Yeniden bir hayat kurduk.

Nasıl oldu? Eşim okuldan çıkınca ikinci bir iş buldu, çalıştı. İşte biraz takılarımızı bozup eve eşya aldık. Hakikaten bir şeyimiz yoktu. Yani bir buzdolabı yok, tel dolap yok. Bir şey yok. Bir şey yok. Bir şey yok. Yani öyle. Kendinize yeni bir ev kurduk. Küçük bir halı işte. Küçük bir gaz sobası. Öyle başladık. Çok acil

buzdolabı, bir yemek masası. Sonra yaz tatillerinde eşim çalışmaya başladı, ikinci bir işi oldu. Öyle eşyalarımızı aldık ama tabii çok mutluyduk ikimiz de. Yalnızca o ailesiyle görüşmüyor. Bizi istememişlerdi. Sonra kayınvalidem haberler gönderiyordu kötü kötü. Oğlumu aldı götürdü gibi. Bir geline yüklenmişti, gerçekten de. Bir de hiç unutmadığım bir şey... Daha üç günlük gelindim. Koluma bir bilezik takılmıştı. Ayrılırken kayınvalidem onları da istedi. Takılarını ver dedi. Senin kocan, oğlu için, aynen böyle, bunların hepsini kumara verir, dedi. İçki içer, kumara verir, dedi. Ben de söyledim eşime, dedim ki, annem böyle böyle diyor, dedim. Böyle bir şey diyor annem, bir yıl boyunca. Sakın verme, dedi, altınlarını onlar bize lazım. Birlikte gidip bozarız, eşya alırız dedi. Ama kayınvalidemin taktığı bileziği vermiştim ona. Onu çok istemişti. Ben de verdim.

Üzüldüm. Çok üzüldüm ve yıllarca benim migrenim vardı, biliyor musunuz? Benim başımın ağrısı hiç bitmedi. O yıllarda başlamıştı. Bunları kendi aileme çok fazla anlatamamıştım. Annem babamın üzülmesini istemiyordum. Paylaşacak kimse yoktu. Hep içimde yaşadım bunları. Gittiğimde annemle ya da ablamla paylaşmıştım. Ablam da İstanbul'da olduğu için beraber, yalnız kaldığımızda... Ama onun da yapacak bir şeyi yoktu. Yani ben kendim severek evlenmişim. O gene de her şeyin faturası kadınlara çıkarılıyor ya! Verdiğimiz kararın faturası... Onların üzülmesini istemediğim için paylaşmıştım. Yıllarca çok başım ağrıdı. Migren tedavisi gördüm. Yani bunların sebebi bu genç... Çok küçük yaşta yaşadığım... Küçük yaş diyorum ben. Şimdi çocuklarımız 25 yaşında evleniyor erken diyorum ben kendi çocuklarım için mesela. Ben 18 yaşımı bitirdim, 19 yaşında nişanlandım, 20 yaşında evlendim. Erkenmiş, küçükmüşüm. Normal gibiydi. 18-20 yaşına gelen, hani genç kızlar o yaşta beğenilir, sevilir, yuva kursun bir anlamda gibi. Ama ben kendim karar vermişim. Babam sormuştu. Erken değil mi? Evlenmek ister misin? Ben de sebep olarak şunu söyledim, şey var, ya dedim ben ablamların yanında çok sıkılıyorum. Eniştem çok sıkıyor beni. Ben orada kalmak istemiyorum. Yani, keşke öyle bir ortam olsaydı da o zaman birkaç arkadaş bir yerde kalabilseydik. Yoktu işte. Bir arkadaşım abisinin yanında kalıyordu. Tekirdağlı bir arkadaşım halasının yanında kalıyordu. Ben ablamla. Onlar bir de beraber aynı evdeydiler. Ben ablamla yakın bir evde. İşte kalıyordu, birinin yanında kalıyordu. Birilerinin yanında kalıyorduk biz. İstanbul'a geldik giye, beni birinin yanına bırakıp, emanet edip gitmişlerdi. Hâlbuki ayaklarımızın üstünde durabiliyoruz. Durabilecek eğitimi almışız. O kadar güzel çocuk psikoloji okumuş. İnsan psikolojisi okunmuş. Yani hiç sıkıntı çekmeden bir evi çekip çevirdim ben mesela. Tek başıma, ablamlar yanımda olmasa. Dikiş diyorduk, yemek yapmayı öğrenmiştik. Çocuk bakmayı öğrenmiştik. Öğretmen okullarında, staj devrelerinde. Okulumuz o kadar güzeldi ki! İşte mutfak odası, yemek yaptığımız bir oda, terzilik odası, müzik odası, spor salonu. Yani, su anda aklıma gelen her bölümü böyle uygulamalı yaptıran öğretmenlerimiz vardı. Ben ilk çocuğumu çok iyi hatırlıyorum, öğretmen okulunda çocuk bakımı kitabından baka baka büyütmişim. İşte odanın sıcaklığı kaç derece olacak? Yıkarken suyun sıcaklığı kaç derece olacak? İlk çocuğum, 21 yaşına yeni basmışım. 1975 doğumlu. Erkek, iki oğlum var, ikisinin arasında da bayağı yaş farkı var.

Fetö'nün mekteplerinden değil ama Fetöcülerden değildi ama onların biraz daha ılımlıydı çalıştığım yer. Gaziosmanpaşa'daydı. Okulun yapısı da zaten, camlar filan kubbe şeklinde olduğu için okulu açmak için çok uğraşmışlar. Pencerelerinden dolayı. Şey döneminde, 80'li yıllarda açılmamıştı. Ve ben emekli olduktan bir yıl sonra açılmıştı orası. 1999'da emekli oldum. 2000, dershanede çalıştım. 2001 okulun tesadüf açılışında da bulundum yani, açılırken de. Genel müdürü ile tanışmıştık bir okulda. Tekrar çalışmak istediğim için bütün okullara şey veriyordum, CV'mizi bırakıyorduk yani, tekrar çalışmak için. Öyle, çok dinci

bir okul olduğunu bilmiyordum aslında. Bizi böyle gördüğü gibi kabul ettiler. Birkaç tane öğretmen arkadaşım da vardı, beraber bırakmıştık CV'mizi hemen kabul ettiler bizi. Sonra sonra okula mescit yapılma ile başladı.

Erkek çocuklarına Cuma namazına götürmeye başladılar. İlkokul çağında sonra ilave edildi. Cuma namazına götürüyorlardı. Bayan öğretmenleri de toplayıp okulun bir bölümünde, mescide değil de, ayrıca bir konferans salonu gibi bir yerde onlara da dini bilgiler veren hocalar getiriyorlardı. Ama bize bu konuda hiç baskı yapmadılar. Benim gibi emeklilikten dönmüş olan öğretmenlere. Genç öğretmenlerin hepsi onlara katılmaya başladı çünkü yeni mezun. Onları zorunlu tuttular. Ve bir yıl bitmeden, başladığımız öğretim yılı bitmeden yavaş yavaş o kızcağızlar başlarını örtmeye başladılar. İşte, türban takmaya başladılar. Okula gelip giderken ilk önce yaptılar. Yavaş yavaş diyorum ya. Bunlar adım adım. Okula gelip giderken kızlar başlarını takmaya başladılar. Ondan sonra okulda peruk takmaya başladılar. Sonraki yıllarda perukla, hep perukla derse girmeye başladılar. Ama ne yaptıklarını, nereye gittiklerini bilmiyorlardı kızlar gerçekten. Onların rehber öğretmenliğini yaptığımda konuşurdum, biz bize kızlarla. Derlerdi ki, ama hocam ne yapabilirim? Çalışmak zorundayım. Ya da bir yerden başlamak zorundayım gibi başladılar. Sonra da hepsi birer din uleması olup çıktılar başımıza. Bize dokunmadılar ya da isteyenler, emekli arkadaşlardan da mescide gidip namaz kılma rolünde bulunanlar oldu. Ama biz birkaç arkadaş hiç öyle bir şey yapmadık. Özel günlerde, mesela 23 Nisan'da, ben şiir vermiştim öğrencime. Annesi babası beni gelip şikâyet etmiş okul müdürüne. Verdiğim şiirde işte padişahı kovduk, öyle güzel bir şiir vardı. Ve şiiri ben, ... Ben de müdür beye dedim ki, hocam dedim, bakın dergide var bu şiir. Milli Eğitim'e bağlı bir okul burası ve ben Milli Eğitim'in öğretmeniyim. Verdim, siz bilirsiniz. İsterseniz beni kapının önüne koyun. Benim için hiçbir şey değişmez. İstiyorsa okusun, zaten çocuk can atıyor, istiyor. Ailesi istemiyor. Tamam, hocam ya, dedi. Hemen sinirleniyorsunuz, kalkıyorsunuz, filan. İyi de dedim, yani bunu bana söylemeniz bile ayıp. Yani beni çok rencide ettiniz. O şekilde şikâyetler oldu çok. Zaten okul idaresi bunları şey yapmamıştı. Benim çizgimi bildikleri için, velileri o şekilde ikna ediyorlardı. On yıl çalıştım orada. O okulda 10 yıl beni göndermek istemediler. Artık ben kendi isteğimle ayrılırken de, hocam, babam hastaydı, babama bakmak için ayrıldım, babama bakmak için İstanbul'a getirmiştik, kardeşimle bende kalıyordu. Ayrılmak zorundayım diye söylediğimde, babana bakıcı buluruz. Hasta bakıcı buluruz. Sen çalışmaya devam et. Evde oturacak bir öğretmenimiz değilsin. İyi düşün. Hadi Eylül'e kadar şeyimi, bağımı koparmadılar. Öyle ayrılmıştım ben kendi isteğimle. Velilerin istekli oluşu... Sonra veliler beni gördüklerinde, öyle birisi değildim ama beni böyle sevmişlerdi. Bu halimle sevmişlerdi.

Gittiler ya. Kamunun her bölümüne, her yerde adamlarını, işte genel müdürlerini başa getiriyorlar. Okul müdürlerini başa getiriyorlar. Sonra sonra müdür yardımcılarını onlar gibi oldu. Sonra sonra öğretmenler değişti böyle. 2010'lu yıllarda, ben emekli olduktan sonra, okulda kalan arkadaşlarım öyle demişlerdi. Siz gittikten sonra okul tamamen değişti en güzel yılları sizinle yaşamış. Bizden sonra hemen mescitler arttırılmış, namaz vakitlerine daha çok uyulmuş, okulda kız erkek öğrenciler ayrılmış.

Zordu ama güzeldi. Şöyle, eşim hep destekçimdi, hep yardımcımdı benim. Hatta ilk çocuğumuzu ikimiz beraber büyüttük. O yıllarda bakıcı yoktu. Kreş yoktu. Sabahçı öğlenci olmuştuk. O sabah çıkıp gidiyordu okula. Öğlen çıkıp doğru eve geliyordu. Ben de öğlene kadar işte çocukla ilgileniyordum. Ya da ev işini yapabildiğim kadar yapıyordum. O gelince kapıda nöbet değiştiriyorduk. Çocuğu ona bırakıp ben

çıkıyordum. Geldiğimde, yani, evi öyle dağınık bilmiyordum. İşte çocuk bezlerini, hazır bez olmadığı için belli bir yerde topluyordu. Küçük bir kabımız vardı, onun içinde topluyordu. Yemek yapmıyordu ama yaptığını yiyordu hiç değilse. Zordu ama, ne bileyim, güç değildi diyeyim yani. Zor gelmiyordu. Ya gençliğin verdiği bir şey. O yıllarda çok ezilmedim. Çocuğu yıkarken bile, o yıkıyordu, ben havluları ısıtıyordum mesela. Bir de aramızda yaş farkı var bizim eşimle. Neredeyse 10 yaş büyüktü. Ben hep küçüktüm. Hala da öyle gider. Bazen. Bazen, benim hanımı üzmemin. İşte benim hanımı kollayın der. Öyle hep korumacıdır. O yaş farkından dolayıdır belki. Hep yardımcı oldu bana. Bezleri evet, yatmadı ama hep ikinci bir işi oldu. Ben evde olduğum saatlerde o okul çıkışı, çünkü bomboş bir ev tuttuk, hiçbir şey yoktu. Çalışmak zorundaydı. Okuldan çıkınca ikinci bir işe gidiyordu. Yaz tatillerinde gece 12'ye kadar çalışıyordu ya da işte bire kadar, öyle geliyordu. Yani o anlamda o da çok çalıştı. Belki ondan bana zor gelmemiştir. Onu bir artı gibi gördüm ben. Belki gençliğin verdiği bir şey. Bazı şeyler ne kadar zor da olsa kendim yapmaya çalışıyordum. Bir de o yıllarda yardımcı yoktu ki. Keşke olsaydı da, işte birisi benim evimin işine yardım etseydi ya da çocuğumu baksaydı. O yapardı belki. O yardım ederdi belki. Ama evde olduğu günler... Yoktu ki evde olduğu gün. Cumartesi pazar da çalışıyordu. Hani, o çocuğu baksın, ben iş yapayım gibi, öyle de olmadı. Hani, öyle çok çalıştı gece işinde. İhtiyacımız vardı. Kiracı olarak başladık.

İyi. Çok rahat, yani maddi açıdan bir sıkıntı çekmeden. Mesela yaz tatilinde tatil bile yapabiliyorduk. Yazın 15 gün çalışmıyordu mesela. Bunun 10 gününü beraber tatil yapıyorduk oğlumuzu alıp. İşte 5 gün de benim ailemin yanına götürüyordu beni. Orada bırakıyordu, o da kalıyordu. O çalışmak için İstanbul'a dönüyordu. Sonra almaya geliyordu ya da beni bekliyordu.

Çünkü annem daha genç olduğu için çocuk bakımına... Neredeyse annem ilgileniyordu. İstedğim gibi arkadaşlarımla buluşuyordum. Ayaklarımız yere bastı. Benim yaşantımda olduğu gibi, daha erken anne oldum. İş hayatına daha erken atıldım. Çabalamayı, tek başıma bir şeyler başarmayı daha erken, ya mesela 30 yaşında ikinci çocuğu mu doğurdum. Şimdi benim oğlum 25-26 yaşında evlendi. Ben arkasında, önünde dolanıyorum ona hizmet etmek için. Anne gömleğim, şunu giyeceğim, bunu giyeceğim yapıyordu bana. Ne bileyim? Bence, bizim dönemimiz daha mı iyiydi.

Tabii bu güzel bir şey ama üretmek açısından, üretime geçmek açısından erken yaşta meslek sahibi olmak ya da erkenden üretmeye başlamak, işte kendi parayı kendin kazanmak, onunla bir şeyler yapmaya çalışmak, onu bir aya bölüştürüp geçinmeye çalışmak, yetmiyorsa tekrar üretmeye çalışmak daha güzel değil miydi? Bilmiyorum bana öyle gibi geliyor. Belki bu kadar çok işsiz genç olmazdı. Belki Türkiye bu kadar yoksul olmazdı. Ziraat fakültelerinden mezun olanlar bomboş. Bakıyoruz, öğretmenlerimiz bomboş, gençlerimiz işte doktorlarımız bomboş. Bu kadar çok işsiz olmazdı belki de.

Benim çalıştığım yıllarda köyde hiç çalışmadım. Köy öğretmenliğim hiç olmadı. Sadece staj döneminde köylerde çalıştım. Ama kadın erkek beraber olan, çok mevcutlu bir okulda öğretmenliğe başladım. Bay bayan karışık, sabahçı öğlenci. Kalabalık bir gruptuk. Bay bayan hep öğretmenler odasında birlikte oturuyorduk. Birlikte çay içiyorduk. Zaten onlar çay verirlerdi bizlere. Erkek arkadaşlar. Her şeyi paylaşırdık. Sabahçı öğlenci olan aynı sınıfı paylaştığım arkadaşım ben yıllarca çok güzel arkadaş oldum. O erkek arkadaşım. Yani bir erkek arkadaştı. Yani öğlenciydim, o sabahçı ben öğlenciydim. Böyle oturup baş başa plan yapar konuşurduk. Aklımızdan kötü şeyler geçmezdi ya. Biz beraber otururduk, beraber çiğ köfte

yapardık. İşte onlar bir şey yapar getirir, biz bir şey yapar. Bazen eşleri çalışmadığı halde onları da davet ederdik. Ya da etmezdik de. Çok iyi anlaşırdık. Şu anda gözümün önünden geçiyor, o yıllardaki aynı yaşlardaki erkek arkadaşlarım. Hiçbir art niyet yoktu onlarla, biz omuz omuza. Ta ki, benim çalıştığım devlet okulunda emekli olmama, 99, 90'lı yılların sonlarına doğru, bizim okulda, İstanbul'un bir varoş semtlerinden biri, ama çok kalabalık, Kadıköy'de bir yerde olduğu için. Yeni gelen bir kaç arkadaş bize elini uzatmamıştı, tokalaşmamıştı bizimle... Hoş geldin dediğimizde. Bu çok ayıbımıza girmişti, çok üzülmüştük. 90'lı yılların, 85'ler diyeyim. 99'da emekli olduğumda biz onlarla yeni yeni öğretmenler odasında, öğretmenler odasına gelmiyorlardı, idareciler odasında oturuyorlardı, hep müdür yardımcısının odasında oturuyorlardı. Ya da geldiklerinde işte ayrı bir yerde oturuyorlardı, el uzatmıyorlardı. Cuma günleri, ben bir soruşturma geçirmiştim, Cuma günleri koridorda paçalarını sıvayıp, abdest alıp, cuma namazına gidiyorlardı mesela. O yıllarda, 95'lerde başlamıştı.

Birisi benim adıma bu arkadaşları şikâyet etmiş. Ama benim adıma kullanmış altında, yazısının. Ben onları şikâyet etmişim gibi. Müfettişler geldi okula. Beni çağırdılar, müdür yardımcısının odasına gittim. Şöyle uzun bir mektup gösterdiler bana. Altında benim adım yazıyor. Okudum. El yazısıyla. Daktilo değil. Kendi el yazısıyla yazmış birisi. İşte okulda bayan, bay-bayan, bu söylediklerimi aynen yazmışlar. Okulda erkek bayan ayrımı olduğu, erkek arkadaşların takunyalarla abdest alıp Cuma namazına gittikleri, bayan arkadaşlardan, iki tane bayan arkadaşımız başı kapalı geliyordu, ama okulun içinde açıyordu. Böyle bir sürü okulla, okulu şikâyet etmişim dediler. Okudum, şok oldum onu gördüğümde. Dedim, hocam, ben mi yazmışım bunu filan böyle. Evet dediler, sizin adınız var. Valla, ben böyle bir şey yazmadım. Ben, yani, ki olsa bile, böyle bir şey olmuş olsa bile benim vazifem değildi bu yani. Ben, yani sorarlarsa anlatırdım. Zaten görünüyor. Onlar da bunu gizli yapmıyorlar zaten. Soruşturma getirmiştim. Ama başarılı bir öğretmen olduğum için, çekemeyenlerden, hani, ya da birkaç yıl, 3 yıl üst üste yılın öğretmeni seçilmiştim. Hem ödüllü, maaş ödülü, hem yılın öğretmeni. Çok farklı çalışıyorduk biz. Zil çalmadan sınıfımızda olurduk mesela. Ben emekli olana kadar doğum izinlerimin dışında hiç izin alıp izin kullanmamışımdır. Diyorum ya, migrenim vardı, başım çok ağrırdı, Cerrahpaşa'da tedaviye gidiyordum. Sabah gidip yarım da okula yetişiyordum ben. Randevumu öyle ayarlatıyordum doktorlara ya da işte oradaki görevlilere. Hem sosyal alanda çocuklarımıza çok güzel yetiştiriyorduk. 60 kişilik sınırlarda, 65 kişi okuttuğumu biliyorum ben. 65 çocuğun hepsi de okurlardı. Velilerle iletişimin çok iyiydi. 23 Nisan'da 24 kişilik bir folklor ekibi çıkarıyordum ki o ekip bütün Gaziosmanpaşa'da okul açılışlarında geziyordu. O yıllarda. Onları yapabiliyordum. Sınıfım çok başarılıydı. Her yıl Anadolu liselerine mutlaka bir grup öğrencim girerdi veya fen liselerine veya devlet yatılı okullarına. Onları güncel takip edip onları okuyorduk. Kendi velileri yönlendiriyordum. İşte şu, o zaman dershanesi sayısı da çok azdı İstanbul'da. Veliler arasında çocukları, bir hafta sen götüreceksin, bir hafta sen götüreceksin. Böyle organize edebiliyordum. Bunlardan dolayı okul müdürüm herhalde uygun görmüş beni. Piyesi de kendim öğretiyordum, müsamere. Tüm müsamereyi, iki üç saatlik bir müsamereyi tek başına hazırlamak bayağı büyük bir şeydi ve dersleri aksatmadan. Mesai harcayarak. Benim olmadığımı, olmadığım zamanlar hiç anlamazdı okul idarecileri. Çocuklar girer, kapıyı kapatıp o ders neyse kitaplar açılırdı. Öğretmen varmış gibi. Öyle, zaman olurdu ki, yetişemezdim, geç kalırdım. Çok özel durumlarda, binde bir de olsa ben giderdim, hocam ben geç kaldım. Kusura bakmayın filan, müdür beye. Haberimiz yok, çocuklar girmiş sınıfına derse başlamışlar. Bunlardan dolayısıydı sanırım, birisi o şekilde beni şikâyet etmiş. Hiç bir şey olmadı. Ama ben çok merak etmişim onların kim olduğunu. ... İkimizi şikâyet etmişlerdi. İkimizi etmişlerdi işte de, şaşırmıştık. Çünkü böyle kavgacı birisi olmadığım için, uyumsuz birisi

olmadığım için, okulda da anlaşılamadığım kimse yoktu. Yani böyle bir tartışmam olsa bile iyi bir sonuca bağlanırdı. ama olmamış değil. Biz hep böyle sevilen bir bay bayandık.

İlişkilerimizde sanki gençlere de örnek gibi bir çifttik biz. Aynı okuldaydık emekli olana kadar. O hep sabahçı olurdu. Çünkü işte çocukları ikimiz büyüttük ya ben de öğlenci olurum. Birkaç yıl öyle aynı devrede çalışmışızdır. Öyle çok sorun yaşamadık yani. Yani ben kadın olarak hep sorumluluklarımı fazlası ile yüklenmiş olmamdandır belki de. Anne babaya iyi evlat olmak, kocaya iyi eş olmak vardır ya hani. Kayınvalideye iyi bir gelin olmak, iyi bir öğretmen olmak, esas oydu. Ya da iyi bir anne olmak. Çünkü çocuğun okula başladığında ona aynı zamanda iyi bir veli de olabilmek vardı. Mesela, oğlumu başkası okutmuştu, ortaokulda ben hep iyi bir veli olmaya çalıştım ama çocuğumu hep örnek bir çocuk gibi yetiştirdim, öyle gönderdim. Temizliğinden tut da, o gittiği ortaokulda da bir şeylerin ucundan tutayım istedim. Okul aile birliğinde yardımcı olmak gibi. Öğretmenin istediklerini, ben de katılmak... Yani ben de çalışıyorum, çalışmasam da olur olmadı. Mesela, masa örtüleri geldiğinde, öyle örtü sererlerdi masaların üstüne. Bana sıra geldiğinde bir veli olarak ben onu yapabiliyordum. Yani yetiştiriyordum. Yani 40 taneyse 40'ını da yapabiliyordum. O anlamda iyi bir veli dedim yani. Çalışıyorum, ben bunu yapmayayım hiç olmadı... Yapamadıysa eğer, o kıymayı güzel kavururdum, ekmeğin arasına köfte değil de kıyma koyabiliyorlardı. Ortaokula giderken oğlum, ben okuldayken geliyordu. Benden önce geliyordu. Çok özenirmiş meğer, komşumun oğluyla aynı okuldaydılar, birlikte gelirler. Ben okuldayım tabi. İşte onlara tos yapıyormuş, hamur işi filan, diyor. Emekli olduğumda benden en çok onu istemişti. Anne sen evdesin. Beni karşılayacaksın, işte bugün poğaçaya yapacaksın.

Dâhil etmemişimdir mesela. Böyle bir şey sorulmuyordu. Ben bunu eksi olarak hiç görmedim. Çünkü ben onun yerine çocuğuma hazır bir şeyler de, hazır bir bisküvi de yedirebilirdim, hazır bir açma da yedirebilirdim ama onları hiç yapmadım yani. Onları bilerek yapmadığımı da biliyorum. ... Gibi değildi ama köfte değil de ekmeğin arasında kıyma vardı yine. Her gün şu kadar et yedirebiliyordum mesela. Ben onları alıştırılmışım. Her gün işte üç köfte yiyecek, pilav ayran, ana besinleri alacak, temel besinleri. Hafta sonları ıspanağı da yiyecek, veya havuç da kemirecek. Onları hep bilerek yapmışım. Ve düşünüyorum 20'li yıllarda bunları ben bunların ne kadar oturtmuşum? Ne kadar güzel yapmışım? Gelinlerimin çocuk yetiştirme şekline bakıyorum şimdi... Bunların hiçbirisi yok. Çocuk okuldan gelirken hamburgerle karnını doyurup geliyor torunum ve ben buna çok üzülüyorum. Sağlıksız beslendikleri için. Onu yapmadım hiç, yapmamışım. Hiç kahvaltı etmeden, evlenene kadar benim çocuklarım, aç karınla okula gitmemişlerdir. Eşim de dâhil buna. Mutlaka bir yumurta, bir bardak süt, bir tane ceviz. Ben bunları öğretmen okulundan öğrendim, ya da annemden gördüm öğrendim. Onları da uyguladım o yaşlarda. Hep kendime yüklenmişim. İllaki bunu da yapacağım. Bu çocuk süt içmiyorsa ben ona bir sütle yumurtayı içine bir kaşık unla çırpıp krep yaparım. Hem tok tutacak, kafası çalışacak. Yanına da bir bardak süt içecek. Ya da işte bir yumurtayı sütle içine çırpıp içirmişimdir. Zormuş ya... Niye böyle yüklenmişim, niye bunu yapmaya çalışmışım. Komşulara da ya da velilerimize de örnektik. Komşulara da bunları yaptırmaya zorluyordum biliyor musun? Çocuk okula aç gitmeyecek diyordum. Sen nasıl gönderirsin bu çocuğu okula. Hayır o poğaçadan yemeyecek, otura da kendin yap. İşin ne bütün gün, diyordum. Yani çok yoruyorsun bizi. Çok iyi hatırlıyorum bunu dediklerimi çünkü apartman komşularının hepsi daha gençtiler veya yaşıt gibiydik. Onlara da ne bileyim, örnek olmuşuz işte. Sizin dediğiniz o idealist dönemin öğretmeni. Bu kadar olmasa mıydım acaba? Bilmiyorum.

Ne yapardım yani boş vakitlerim de. İşte o da yetiştirme tarzıyla ilgili demek ki. Öğretmenliğe başladığımda ben çiçek yapma kursuna gittim yarım gün. Çiçek, okula yakın... Akşam Kız Sanat Okulu vardı. Zaten öğretmen okulunda terzilik bilgimiz vardı az çok. Terziliğe gittik, kendimize etek dikiyoruz, bir şeyler dikelim diye, üretmek amaçlı. Sonra kumaş boyamaya gittim. Çok güzel çiçekler yapmıştık. Kumaş boyamadan işte çok güzel masa örtüleri, sehpa örtüleri, kahve takımı örtüleri. Onları da yaptık, onlara da vakit ayırdık. Sonra spora da gittim. Başladı, okula yakın bir yerde kurs açılmıştı. Orada jimnastiğe de gittik. Çarşamba pazarına da gidiyorduk. Pazarlara da gidiyorduk. Sinemaya da gidiyorduk, çocuklarımızla beraber. Fatih'te Reşat Nuri Tiyatrosu vardı, onlara da zaman bulabiliyorduk. Onları da yapıyorduk yani. Daha neler yapabiliydik, bilmiyorum. O zaman da bunlar oluyordu.

Onca çalıştıktan sonra, bu kadar yoğun bir ortamdan sonra emekli olmak inanılmaz zor gelmişti bana. Çok zorlandım sonra evde oturmaya alışmak için. Onu da beceremedim sanırım. İşte onu hiç hissetmeyi istemedim. İşte o arada gene koşturdum, spora gitti. Bizim çevremizde ne varsa, yapabileceğim, oralara gittim. Ta yapamaz olana kadar. Şöyle oldu. Emekli olduktan sonra babam çok hasta oldu, babamı kaybettik. Ondan sonra eşim çok hasta oldu, kalp pili takıldı. Kalp krizi geçirmişti. Hastanelerde geçti. Ondan sonra ben bir rahatsızlık geçirdim, o kadar yoğun bir tempodan sonra. Meme tedavisi gördüm, ameliyat oldum. Uzun bir tedavi sürecim oldu. Sanki emekli olduktan sonra bunları yaşamak, sıra bunlara geldi şimdi gibi oldu. Babam, annem, eşim, sonra ben. Benden sonra erkek kardeşim çok hasta oldu. Hep böyle hastanelerde geçti. Hep onlarla koşturduk durduk. Hepsini bittikten sonra bana çok zor geldi, evde oturmak. Ama artık kendi rahatsızlığımdan dolayı da çok fazla böyle koşturamaz oldum artık yani. Çok sosyal etkinliklere katılamaz oldum. Bunlar beni üzdü. Birdenbire işte hasta bir eş, KOAH hastası, kalp hastası, şeker hastası. Yani onun etrafında dönmeye başladık. Hep birilerini, evet, annem için çok uğraştık. Babam için çok uğraştık. Kardeşime kıyamadık. Onun için hastanelere koşturduk. Eşim bir yandan. Kendime ne zaman vakit kaldı? Hastalık döneminde kendimle baş başa kaldım. Dedim, ben de varım. Dedim. Ben de varmışım ya filan böyle. O kadar migren ağrıları. Onu bile kendim hallettim. Cerrahpaşa'dan gün aldım, Ağrı Merkezi'ne. Ağrı Merkezi, işte baş ağrısı merkezine, baş ağrısı, nöroloji, oradan işte başka bir yönlere. Hep onları kendim takip ettim. Bir kere bile eşim peşimden götürmedim. Ta ki onun çözümünü bulana kadar. Ondan sonra meme şeylerimi de kendim başladım, mamografi, ultrason çektirmeye. Her ay bunları yaptırmaya. Bunları yaptırırken tek başıma hastanede kanser olduğumu öğrendiğimde de tek başımaydım. Yine eşimi götürmemiştim. Onun da işine geliyordu. Artık hastaydı ya o. Artık hasta o, bakılacaktı. Kendi başıma öğrenmiştim. Cerrahpaşa'nın bahçesinde yolumu şaşırılmıştım. Yolu bulamamıştım. Oturup bankta saatlerce ağlamıştım. O zamanlar bana dank etti. Ben de varım. Artık çok zordu işim. Ondan sonra doktor araştırmaları, ameliyatlar.

Bu arada çocuklar büyüdü büyük oğlum evlendirdim, küçük üniversiteyi bitirdi.

Onu evlendirdim. Onlar da girdi yani araya. Böyle ya, zordu. Onu yalnız öğrendiğimde, ay ben yapayalnız mıyım? Ne için eşim yanımda yok, dedim. Ama ona gel demiştim ki hastaneye. Demeden gittim. İşte o orada çok büyük kırıldım eşime. Beni hastaneye bıraktı. Seni bekleyeyim mi? dedi. Bekle dedim ben de. Ama dedi, nerede bekleyeceğim işte, burada arabayı park etmek için yer yok. İyi git öyleyse dedim ve gitti. Ben gün boyu hastanede kaç defa mamografi, kaç defa ultrason, kaç defa mamografi, ultrason? MR'lar. O zamanlarda yoktu yanımda. Ve bir gün ona dedim ki, biliyor musun? Çok canım, en çok sana ihtiyacım olduğu zamanlarda yanında yoktun, biliyor musun? E, sen istemiyordun ki, her şeyi kendin yapmaya alıştın.

Her şey, her yere kendin konuşuyorsun. Bu benim suçum mu? Suç değil ama keşke olsaydın. Ben o hastanenin bahçesinde yalnız ağlamasaydım. Dedim ama sadece kendim dedim, kendim duydum. Böyle de bir şey erkekler yaşlanınca daha da bencil yaşıyorlar. Ben onu anladım. Ben hastayım. Hep yani onu ben doktora götüreceğim. Ben hastaneye götüreceğim, onun randevularını ben takip edeceğim. İçtin mi? ilacını içtin mi? Ne zaman içeceksin? Hava güzel çık biraz yürü. Hava soğuk çıkma. Hava sıcak çıkma. Güneş sana dokunur. Ne öyle? O koskoca her şeyi beceren adam bir çocuk gibi oldu, güdölmeyi istiyor. Bunları benden bekliyor biz de. Bu yaşta ben kendiminkileri ben nasıl düşünüyorum? Şu anda kolum bacağı ağrıdığına diyor ki, bul bir doktor da bir gidelim. Bul hadi bir doktor gidelim. Sen bulursun, sen yaparsın. En çok ben de, ilk önce omuzlarımda başladı. Omuz yırtığı, solağım ben, sol kolumu kullandığım için. Bu kolumun ağrısı çok fazla oldu. Artık gece uykularım, dayanamaz olunca gece ağırlığına dayanamaz olunca doktora gittiğimde, omuzumda yırtık olduğu, işte bu da zamanında ağır kaldırmaktan, uzanmaktan, çamaşır asmaktan, işte ağır bir şey indirmekten, o. Ondan sonra dizlerimde menüsküs yırtıkları. Her iki dizimde de. Ödemler, ayakta durmaktan. Tendon yırtıkları. Sırt ağrıları, stres, yorgunluk. Sürekli bir şeyler düşünmekten. Ve en sonuncusu birazcık kilo alıp çok fazla hala ayakta durmaktan topuk dikenini. Hepsini sıra sıra geldi ve bu arada tansiyon hastası, şeker hastası, tabii o meme rahatsızlıklarından önce başlamıştı, tansiyon. Şeker, işte diz ağrıları, bu şerhler için, omuz ağrıları. Mesela tetik parmak. İkiz torunlarım oldu. Onları bakarken bu parmaklar tetik parmak oldu. Meğer böyle zorlanmışım. Bundan operasyon geçirdim. Öyle, işte hiç ameliyat olmadığım yerim kalmadı. Şu tırnağımda, içinde nohut büyüklüğünde kocaman bir ödem oldu. Ur iyi huylu bir şeydi. O alındı. Eller, kollar, ayaklar, sürekli çalışmaktan bir şeyler oldum yani. Ama yine de böyle işte buna şükrediyoruz. Eski arkadaşlarımızla görüşünce mutlu oluyoruz. Siz yapmayın ama siz yapmayın. Ben gelinlerime hep ne diyorum biliyor musun? Hep dedim, bak, kendinizi çok yormayın. Bizim zamanımızda yoktu. Camı da kendimiz sildik, evi de kendimiz sildik, çoluk çocuğumuzu da biz kendimiz baktık. Yardımcınız olsun. Haftada bir 15'te bir, ayda bir, evinizi birisi temizlesin, ütünüzü birisi yapsın. Yormayın kendinizi bu kadar. İnanın hep söylemişimdir. Kıyamıyorum onlara ben. Benim gibi olmasınlar. Bu kadar çok sorununuz olmasın diye. Ve oğluma diyorum, kalkarken şu tabağı lütfen, hep ben demişimdir. Tabağınızı kaldırın. Hafta sonu iş yaparken işin ucundan tutun. Pijamanı çıkardığınız yerde bırakmayacaksınız. Hep söylemişimdir. Gelinime kıyamadığımdan. Yani ben onları gelin değil de bir kız evlat gibi, hemcinsimi koruma açısından her yerde söylüyorum. Hafta sonu oldu mu büyük gelinime diyorum ki, hiç işin bitmiyor be kızım. Kadın gelmedi mi sana temizliğe? Anne geldi geçen hafta ama bu hafta da var işte filan, böyle. Hiç onlardan bir hizmet beklemedim. Bir çay, bir kahve beklemedim, biliyor musunuz? Koştura koştura kendim yaptım.

Şimdiki gençlik, yani bizim gençliğimizde, bizim yıllarımızla uzaktan yakından ilgisi yok. Şöyle desem ayıp mı olur? Çok bencil bir gençlik yetişiyor. Sadece kendilerini düşünüyorlar. Bence öyle. Onları yetiştiren anne babalar da bizim yaş, benim yaşlarımdadır. Ama nasıl böyle bir gençlik oldu? Nasıl yetişti? Bunları hangi anneler yetiştirdi? Değil. O zaman bu çağın getirdiği çocuk tamamen yeni neslin kendi kendini üretmesi. Çok çalışmadan her şeyim olsun. Çok çabalamadan her şey benim olsun. Hep bir destek olsun. Anne babalar on hiç bırakmasınlar. O maddi desteği en çok da. Yani zaten öyle de oldu. Maddi destek verdiği gibi şeyler, anne babalar, bir de manevi açıdan da bütün emekliler çocuk bakar oldu. Ben de dâhil olmak üzere bunlara. Çok tasvip etmesen de sanki böyle olması gerekiyormuş gibi oldu. En önemlisi eğitimin eksik olması. Bir de işte toplumsallaşamadık dedik ya. Böyle, hep sanki anne-babalar bu görevim gibi yükleniyor ve onu sorumluluk haline getiriyor torununu bakmayı. İşte şimdi bütün gençler çalışıyor. İstemedim,

istemezdim de. Ve almadım o sorumluluğu her ikisinde de. Zaten şöyle de bir şey var yani. Bir annenin ama çocuğunu evlendiğin zaman kayıncı oluyorsun. Hele erkek evladın varsa, gelinler, gençler yani diyeyim, bunu ilk önce annelerinden istiyorlar. Yine kendini düşündükleri için anneye daha çok nazı geçeceği için annem baksın istiyorlar. Benim çocuğuma da öyle oldu. Ben de istemedim. Yani ben sürekli bakamam dedim. Ama bir sinemaya giderseniz, bir işiniz olur, bir toplantınız olur, bana ihtiyacınız olduğunda bakarım. Ama sürekli ben sabah sizin eve gelip akşama kadar torun bakamam. Büyüğünde de söyledim, küçük çocuğumun torunlarda da aynı şeyi, ben üstüme almam dedim. Zaten kayıncılar çok istekliydi zaten. Onlar aldılar bu sorumluluğu. Yani belli bir yaştan sonra yeni baştan sabahtan akşama kadar eve kapanıp... Sevmek ayrı bir şey, severim, üstüme sorumluluğunu alırsam, öyle bir şey üstüme alırsam, çok fazlasıyla yükleneceğimi bildiğim için kendime... Belki kendimde o gücü göremedim. O da olabilir. Çünkü emekli olduktan sonra ben hep hastaydım.

80'li yıllar şey yıllarıydı, 80'de ihtilal olmuştu mesela, o yıllarda öğretmenlik yıllarımız zor geçti. Şöyle... Hep bir korku içinde, listeler asılıyordu işte bugün o 80 ihtilali olmadan önceki yıllar çok karmaşıktı Türkiye. Çok zordu. Bu siyasi olayların en yoğun olduğu ilçelerden biriydi. Eşlerimiz, daha çok yani bizden daha çok onlarında... Gene işte bak, kadın erkek ayrımı orada da giriyordu. Mesela listelerde eşlerimizin adı. 80'li yıllarımız böyle geçti. 90'larda da bu dini baskılar çok fazla mahallesi şeyleri. Türkiye'de acı yıllardı yani. Ama en kötüsü 2010, son 17 yıl. Türkiye için de, kadınlar için de, erkekler için de, gençlerimiz için de en zor yıllar oldu. Yani inanılmaz kötü bir dönemde Türkiye. Atatürk'ün Türkiye'sinde bunların olmasını istemem asla. Cumhuriyet ilan edildiğinden beri kadınlar ta Halide Ediplerden, Afife Jalelerden, Sabiha Gökçenlerin nasıl zor, güzel dönemler geçirecek... Kadınlarımız gibi yok. Onlar gibi, onlar gibi böyle parmakla göstereceğimiz kadınlar kalmadı. Bu son 17 yıl Türkiye için çok acı bir tablo, çok kara bir tablo kadınlar için de. Ben hiç bilmem kadınların dövüldüğünü gençlik yıllarımda. Hiçbir kadının dayak yediğini, sokak ortasında sürüklendiğini, eşinden darp gördüğünü, öldürüldüğünü. Yok muydu o yıllarda yoksa gizleniyor muydu? Bence yoktu. Yani, ne kadar, o yıllarda da eğitim seviyesi düşük olsa da kadını gene bir ayrı bir değeri vardı. Eşinin yanında, toplumda. Biz erkek arkadaşlarımızla, küçücük bir kasabada, ilkokulda küme yapıyordu öğretmenlerimiz, kız erkek karışık, onların evine de gidiyorduk, onlar da bize geliyordu, hiç bir şey demiyordu annemiz babamız, çalışmalarında. Ama şimdi yok. Gönderemezsin öyle bir yere. Korkuyorlar gençler. Haklılar da diyorum birazcık. Bu kadar kötü bir ortamda. Şiddet inanılmaz derecede arttı. İnsanlar agresifleşti. Yalnızlaştı. Herkesin elinde bir telefon. Otobüse biniyorsun, en çok ağrıma giden de son yıllarda mesela eğer başında çarşafın varsa ona yer veriyorlar ama bana vermiyorlar. Oralarda nerede oturduğunuzu bilmiyorum ama Gaziosmanpaşa, Fatih, o kadar berbat oldu ki. Çok acı bir şey, görünüşüne bakarak karar veriliyor. Ortam kirlendi, hava kirliliği, ses kirliliği, insanların kirliliği. Yani, 70'li yıllardan beri İstanbul'da yaşayan biri olarak hakikaten çok değişti. Çok kirlendi insanlar.

Siyasi ortam değiştiğinde acaba değişir mi? Ama eğitim düzeyi aynı. Okullarda eğitim yok, öğretim yok. Değişir mi acaba? Çünkü o kadar yerleşti ki içimize. Çok zor değişmesi bence. İktidar da değişse, siyasi ortam da değişse.

Gençler bundan etkilenirler mi acaba? Büyük oğluma bakıyorum şimdi, küçük oğluma bakıyorum, bir de hep torunuma bakayım. O da üniversiteye gidiyor. Büyük oğlumla iletişimim çok daha kolay. Çok daha iyi anlaşıyoruz. Kardeşiyle arasında 8 yaş fark var, 9 yaş fark var. Küçük oğlumla daha zor anlaşıyoruz. O beni

daha anlamamakta ısrarcı. Yetişme şekli olarak sanki anlamaya çalışıyor gibi geliyor. Ama bazı şeylerde de babaanne ya filan, ne gerek var, diyor yani. Ben iyiyim böyle diyor. Kız torun var. İki torunlarım var küçük oğlumun kızları. İki. 8 yaşında. Onlar daha küçükler. Onlarla hala şu anda yani babaanne torun ilişkimiz.

Bence aynı ortamda, aynı şekilde yetiştirilmeliler. Öyle de zaten. Yani Bizimkiler yle diyeyim yani, en yakınımda olanlar için. Yok yle bir şey. Aynı ortamda yani, karateye de gitsin eğer istiyorsa, kendini savunma açısından veya diyorum. Bir savunma sporuna da gidebilir, baleye de gidebilir. Org da alabilir. Jimnastiğe de gidebilir. Bizimkiler yle yaptılar. İşte biri baleye gitti, biri jimnastiğe gitti. Biri org çaldı. İşte bir resim kursuna gitti. Biri dramaya gitti. Böyle ortada karışık bir şeyler yapıyorlar kızlar da. Abileriyle de iletişim yle.

Türkiye açısından Atatürk'n Türkiye'sinde Cumhuriyet'i koruyalım, Cumhuriyet kadınları yetiştirelim. Kadınlarımızın yüzü gülsün, ağlamasın, dayak yemesin, dvmesin, hırpalanmasın. Bunu sadece işte, 8 Martlarda ya da Sevgililer Günü'nde bir iekli bir bceekli değil de, erkekler bunu iselleştirsınler. Herkese aynı şekilde. Kıymet bilinsin her zaman.